

Mnenje Slavističnega društva Slovenije o Nacionalnem programu za jezikovno politiko (NPJP) 2012–2016

1. Splošno

V Slavističnem društvu Slovenije smo zbirali mnenja in pripombe naših članov o delovni verziji NPJP12-16. Podrobnejše pripombe so v nadaljevanju, iz zapisov pa je mogoče povzeti prevladujoča skupna stališča njegovih članov, ki se tičejo zlasti uvodnih delov besedila ter prvega in deloma drugega poglavja.

Najprej je to v uvodnem delu zaznano opažanje, da iz dokumenta veje določen jezikovni nazor, podoben tistemu, ki ga je mogoče opaziti že v Beli knjigi o vzgoji in izobraževanju (2011). Njegovo bistvo je v tem, da slovenščine ne obravnava s stališča »samoumevne jezikovne hierarhije«, ki jo ima v določeni skupnosti načeloma prvi/državni/uradni/materni jezik, ampak jo v duhu multikulturalnosti izenačuje z drugimi jeziki, ki se učijo in uporabljajo v Sloveniji. Slovenščina tako postaja eden od jezikov sporazumevanja, ki vstopa v prosto konkurenco z drugimi, in bo večinski, če bo v kar največjem obsegu »prostovoljna izbira« pri njenih »motiviranih« govorcih (str. 5).

To permissivno potrošniško podloženo stališče »svobodne izbire« do jezikovne rabe v državi Sloveniji uporabnike odvezuje od nuje in od zavesti, da je slovenski jezik v določenih družbenih vlogah vendarle obvezna izbira, dobro znanje prvega/maternega jezika nepogrešljiva podlaga za razvito jezikovno zmožnost v drugih jezikih, kakor je tudi zavest o lastni jezikovni in kulturni identiteti izhodišče za »sprejemanje jezikovne in kulturne drugačnosti in različnosti« (str. 4). Besedilo NPJP kljub deklarativnemu upoštevanju »zgodovinske danosti in tradicije« (str. 3) iz razvojnih vizij slovenščine kot prvega jezika izključuje tradicionalno, a za mnoge jezikoslovce in javnost še vedno aktualno pojmovanje, ki nacionalne kulturne pojave razume kot sotvorce nacionalnega obstoja in zato tiste, za katere smo v lastni državi dolžni prvenstveno skrbeti, saj ne bo namesto nas nihče drug. Zavest, da je zaradi jezika »slovenska zgodba sploh na svetu« je

bila tudi v bližnji preteklosti pogosto gibalno naporov za kolikor toliko ustrezno politično uveljavitev statusa slovenščine na ključnih področjih družbenega življenja. Spomnimo se prizadevanj za slovenski jezik v vojski ali za preprečitev jugoslovanskih šolskih skupnih jeder. Vrednotenje slovenskega jezika kot prioritete v našem prostoru je spodbujala tudi akcija Slovenščina v javnosti, ki jo je vodila tedanja predsednica Slavističnega društva, Breda Pogorelec. Zato v NPJP pogrešamo zdaj, ko je ta status pridobljen, eksplicitnejše zahteve do države, da slovenščino uvrsti med družbene in razvojne prioritete in ji posveča prvenstveno skrb, s sredstvi med korenčkom in palico, ki jih ima na voljo za urejanje pomembnih družbenih vprašanj. – Če naj se program, ki ga je izdelala delovna skupina, imenuje nacionalni, bi morali torej v njegovem uvodnem delu zaznati izrazitejša poudarjanja prvenstva slovenščine, kakor si ga je pridobila v našem prostoru skozi zgodovinski razvoj, kakor kažejo številne aktualne artikulacije sodobnih govorcev (prim. zbornike s posvetov o domovinski zavesti pri predsedniku države) in kakor pritiče suvereni državi.

Relativizacija prioritet slovenščine kot prvega jezika v RS se nadaljuje še v nekaterih drugih segmentih dokumenta. V podprogramu Jezikovno izobraževanje je npr. izobraževanju v okviru slovenščine kot prvega jezika v RS namenjena komaj dobra stran, zgolj par vrstic več kakor učenju in poučevanju tujih jezikov, in dosti manj kakor slovenščini zunaj meja RS in slovenščini kot drugemu in tujemu jeziku. Tako med cilji in ukrepi pogrešamo za poučevanje materinščine vsaj nekaj takih, ki jih najdemo že eno stran zatem (str. 10) in ki bi predvideli npr.: izobraževanje in usposabljanje učiteljev za poučevanje slovenščine kot predmeta in učnega jezika, s pospeševanjem didaktike slovenskega jezika, z ustreznim permanentnim izobraževanjem učiteljev, organizacijo posebnih motivacijskih oblik učečih – tekmovanj, taborov, izdelavo (prenovo) učnih gradiv v klasični in e-obliki, učnih načrtov, in podobne stvari, ki jih še najdemo med cilji in ukrepi za pouk slovenščine za druge ciljne skupine.

Dokument uvaja recipročnost med dolžnostmi pouka slovenščine do pouka tujih jezikov in obratno. Gotovo sta hvalevredni zahtevi, »naj bosta pouk tujih jezikov in pouk slovenščine medsebojno koordinirana« (str. 14), in naj se obe skupini učiteljev izobražujeta tudi na področji tujih jezikov oz. slovenščine. Vendar to dosledno recipročnost zmoti zahteva, naj učbeniki slovenščine vključujejo vsebine, ki bodo »navajale na razmišljanje o večjezičnosti kot pravilu, ne izjemi in o jezikovni raznolikosti kot vrednoti« (15). Učbenikom tujih jezikov kakšne misli o slovenščini kot prvem jeziku učečih ne nalaga.

O zgodnji uvedbi tujih jezikov v šolski sistem so mnenja deljena. Vizija, da učeči »učenje jezikov dojamajo kot nekaj naravnega in da postopoma razvijajo zavest o jezikovni in kulturni raznolikosti« (str. 14) bo brez dodatka, naj to zavest razvijajo hkrati z zavestjo o vlogi materinščine v svojem življenju, bržkone nižala stopnjo motivacije za rabo slovenščine, kakor je zamišljena v uvodu dokumenta. Pač zato, ker zgolj pragmatična izbira brez vrednostne orientacije o prioritetah motivacijo hitro obrne v prid najbolj potrošniško piarovsko podprti ponudbi, pri kateri slovenščina posebno z globalno angleščino ne more tekmovati.

Zato je toliko bolj spodbudno, da se v sedanjem NPJP (poleg poglavja o govorcih s posebnimi potrebami) pojavlja razmeroma dobro izdelano poglavje Jezikovna ureditev slovenskega visokega šolstva in znanosti, ki predvideva ohranitev statusa slovenščine kot uradnega in učnega jezika visokega šolstva, učenje strokovne slovenščine na fakultetah, ter izboljšanje položaja slovenščine kot jezika znanosti, pri čemer naj bi univerze temu ustrezno prilagodile habilitacijsko politiko, financerji raziskovalnih dejavnosti pa objave v slovenščini postavili med pogoje financiranja raziskovalnih dejavnosti.

Na Slavistično društvo Slovenije ni prišlo veliko pripomb na drugo, tretje in četrto podpoglavje programa NPJP12-16. Toda, če drži opozorilo, da NPJP daje slutiti namero po »prehitevanju« Inštituta za slovenski jezik pri ZRC SAZU, kjer je za izdelavo jezikovnih priročnikov zbranih največ strokovnjakov, na račun zasebnih inštitucij, torej po »privatizaciji slovenskega jezika«, bi to pomenilo nedopustno popuščanje države na področju, ki je skupna dobrina in za katerega bi zaradi njegovega pomena morala poudarjeno skrbeti.

Mogoče je skleniti, da je NPJP12-16 vsekakor potreben dokument, v katerega je bilo v kratkem času nedvomno vložena veliko truda. Mestoma je sestavljen solidno, posebno v zadnjih dveh poglavjih celo zelo dobro, mestoma pa vendarle tako, da je problematično tako tisto, kar je v njem zapisano, in še bolj tisto, kar ni.

Boža Krakar Vogel, predsednica Slavističnega društva Slovenije

2. Podrobne pripombe članov društva

1. Boža Krakar Vogel

– Str. 3, drugi odst., 4. vrstica, predlagam vstaviti: »da je slovenski jezik *temeljna razvojno konstitutivna prvina slovenske kulturne in nacionalne samobitnosti*, slovenska jezikovna skupnost pa skupnost vitalne in dinamične pojavnosti ...

– Str. 4, pogl. Jezikovnopolitična vizija, 7 vrstica, predlagam dodati: »z razvito jezikovno zmožnostjo ... ter z visoko stopnjo *jezikovne zavesti o svojem prvem jeziku in pripravljenostjo sprejemati ...*

– Str. 5, 1. odst, 10. vrstica, predlog dodati: »pri vseh njenih govorcih prevladujoča prostovoljna, v *določenih položajih pa obvezna izbira ...*

– Str. 7, podpogl. 1. Uvod, 3. vrst.: »v drugih *maternih* jezikih manjšin« – manjšine imajo *materni jezik*, avtohtono prebivalstvo pa ne?

– Str. 8, pogl. 2: med cilji oz. ukrepi najbrž ni pomembno samo »izobraževanje (učiteljev in učečih se) za delo z jezikovnimi viri«, ampak tudi druge vrste jezikovnega izobraževanja;

Prav tako najbrž ne samo »medkulturno opismenjevanje za večjezičnost in medkulturnost, ampak tudi usposabljanje za dobro pismenost v prvem jeziku, za dojemanje lastne kulture ...

– Str. 9, pogl. 3.1, 2 odst. – dodati na koncu *in s poznavanjem jezikovnega standarda (knjižnega jezika?)*

Med Ukrepi pri prvem cilju dodati *izobraževanje in usposabljanje učiteljev za kakovostno pedagoško komunikacijo v slovenščini*.

Izpopolniti ukrepe za učitelje v smislu, kot so npr. na str. 11, 13.

– Str. 15, drugi alineji na vrhu dodati tretjo:

Vključevanje vsebin v učne načrte in učbenike tujih jezikov, ki bodo navajale k razmišljanju o vlogi slovenščine kot prvega jezika pri učenju tujih jezikov in pri razvijanju zavesti o jezikovni raznolikosti kot vrednoti.

2. Martina Križaj Ortar

– Na str. 3 je veliko govora o pravici "posameznikov in posameznic" do rabe svojega prvega jezika, nič pa o njihovi obveznosti do rabe državnega jezika, tj. do slovenščine.

– Na str. 4 ni omenjeno, da je slovenščina v RS državni in uradni jezik.

– Na str. 5 me je zmotilo pisanje o sporazumevanju in obveščanju v tujih jezikih, in sicer zato, ker ni posebej napisano, da ob oz. za sporazumevanjem in obveščanjem v slovenskem jeziku.

– Na str. 7, 1. Uvod, 3. vrsta: črtati besedo "drugih".

– Na str. 8, 1. vrsta: Zveza "oziroma prvega jezika" naj se zamenja z "oziroma državnega jezika".

– Na str. 8, med Splošnimi cilji in ukrepi manjka "ustrezno razvita sporazumevalna zmožnost v slovenščini in drugih jezikih".

– Na str. 9, 3.1: Pogrešam "Optimizacijo poučevanja in učenja slovenskega jezika" ter "Širjenje/izpopolnjevanje sporazumevalne zmožnosti v slovenščini kot prvem jeziku".

– Na str. 9, 3.2, 1. cilj, zadnja alineja: Naj se zamenja s ciljem "učencem omogočiti obiskovanje določenih predmetov v slovenščini".

– Na str. 14, 6. Tuji jeziki, 1. vrsta: V besedni zvezi "pouk tujih jezikov in pouk slovenščine" naj se da prednost slovenščini.

– Na str. 15, 7. Govorci s posebnimi potrebami: Glede na nadaljnjo opredelitev te kategorije govorcev je treba izrecno navesti obe skupini, tj. "govorci s posebnimi potrebami in motnjami", in to ustrezno v vsem besedilu v tem poglavju (prim. 4. in 5. cilj) pa tudi v razdelku II na str. 27.

– Na str. 17, 2. cilj: Razvijati sporazumevalno zmožnost v strokovnem jeziku: V imenu cilja pogrešam izrecno omembo vrste strokovnega jezika – slovenskega ali tujega?

Še nekaj splošnih pripomb: menim, da romščina ne obstaja; mešata se izraza jezikovna in sporazumevalna zmožnost; naj se poslovenijo izrazi komunikacija, kompetenten, potencial ...

3. Sonja Starc

Nacionalni program za jezikovno politiko 2012–2016 (NPJP 2012–2016) poskuša v tovrstne dokumente vnesti širino sprejemanja jezikovnih različnosti. To je vsekakor dobrodošlo, a vlogo slovenščine bi bilo dobro vseeno bolj izpostaviti, predvsem slovenščino kot državni, uradni in učni jezik. Omenjene vloge slovenščine namreč določajo Republika Slovenija. Te vloge je slovenščina lahko dobila, ker je materinščina večine Slovencev. Zato je tudi dolžnost države, da za svoj jezik skrbi. Ob tem pa mora seveda spoštovati pravico vsakega, govoriti svojo materinščino.

Dovolite, da izrazim nekaj svojih mnenj in predlogov za dopolnitev NPJP 2012-2016 na predstavljenih področjih, s katerimi se bolj ukvarjam.

1. V preambuli oz. uvodu bi poudarili vlogo slovenščine kot državnega, uradnega in učnega jezika.
2. Slovenščino kot učni jezik in učni predmet (materinščino oz. 1. jezik) naj se obravnava/predstavi izčrpnije. Pri učnem jeziku skrb za razvijanje strokovnih jezikov in jezikovno spopolnjevanje učiteljev – nosilcev šolskih predmetov strok. Pri materinščini pa posodabljanje učnih načrtov, didaktičnih pristopov učenja jezika in spopolnjevanje učiteljev slovenistov. (Enaka skrb kot za slovenščino materinščino velja za drugi dve materinščini kot učna jezika, italijanščino in madžarščino ter za romščino.)
3. V poglavju *I Jezikovno izobraževanje* je potrebno slovenščino kot drugi jezik (SJ2) osamosvojiti v svojo točko (4), slovenščino kot tuji jezik (SJTJ) v svojo (5).

Utemeljitev: Slovenščina kot jezik okolja oz. drugi jezik se ni začela razvijati v polnejšem zamahu šele po osamosvojitvi Slovenije (1991), kot se to kaže za SJTJ, temveč uradno že v 50. letih 20. stoletja z ustanovitvijo manjšinskih šol. Prej pa je naravno, neuradno živela na dvojezičnih območjih. V 60 letih si je izoblikovala svojo didaktiko, ta upošteva realnost in večkulturnost območij, na katerih se jo uporablja. Za Slovence in slovensko državo je prav tako pomembna kot slovenščina materinščina v zamejstvu. Slovenščina kot drugi jezik v Sloveniji ni le individualni drugi jezik, temveč kolektivni. In to je potrebno upoštevati. Zato so potrebne vse aktivnosti kot za slovenščino kot prvi jezik, torej načrtovanje izobraževanja (za učitelje in govorce SJ2), tako institucionalnega kot neinstitucionalnega, in produkcije učnih gradiv (učbeniki, e-gradiva, spletne učilnice, CD-ji itn.).

4. Pohvale vredni so ukrepi na str. 14 (Jeziki manjšin in priseljencev v RS) in 15 (Govorci s posebnimi potrebami).

5. Pod sedanjo točko 8 (Jezikovna ureditev slovenskega visokega šolstva in znanosti, str. 16–19) predlagam, da se prva poved v odstavku na str. 17 pod ukrepi, navedenih v alinejah, spremeni v: *Zakonodaja mora določati obvezno izvajanje visokošolskih programov v slovenskem jeziku, in ne tega prepustiti univerzam.* Pod Ukrepi na str. 18 pa naj se prva alineja glasi: *Na univerzitetni ravni se uvede obvezni uvodni predmet v 1. letniku prvostopenjskih programov, ki bo študente usposabljal za strokovno-znanstveno pisanje.* (Univerze, fakultete si učne načrte pišejo same, nekatere fakultete, npr. na Univerzi na Primorskem, tak predmet že izvajajo.)
6. Zelo se strinjam s predlogi pod Izboljšati položaj slovenščine kot jezika znanosti, pod Ukrepi pa bi dodala še eno zahtevo: *Univerze morajo prek habilitacijske politike vzpostaviti spodbude za obvladovanje slovenščine kot jezika stroke in za smotrno objavljanje znanstvenih in strokovnih besedil v slovenščini.*

3. Prispevki, objavljeni v *Delu*, Književni listi, 23. 5. 2012 – z dovoljenjem piscev tudi pripombe SdS

3.1 Ada Vidovič Muha

Pomisleki ob Osnutku Nacionalnega programa za jezikovno politiko 2011–2016

Osnutek Nacionalnega programa za jezikovno politiko 2011 – 2016 (dalje NPJP) je zlasti s konceptualnim Uvodom mogoče razumeti kot izdelek določene jezikoslovne ideologije, v katerem se pod usmeritvijo besedila v »heterogenost jezikovnih potreb različnih govorcev«
briše temeljna problemska hierarhija, ki jo vzpostavlja slovenščina kot materni in hkrati uradni jezik države glede na vse druge jezike. Briše se torej tako njena jezikovnoidentifikacijska vloga, ki jo vsebuje že terminološki pojem materni jezik – NPJP ga ne uporablja – in simbolna, ki jo vsebuje državni jezik, pri nas uradni jezik (države). Kot kaže, je ohranitev samo komunikacijske vloge omogočila NPJP-ju obravnavo slovenščine izenačiti z vsemi drugimi jeziki, ki so v slovenskem prostoru. Je to perspektiva slovenščine? Kako naj sicer razumemo usmeritev, da je »/o/srednji cilj slovenske jezikovne politike oblikova/ti/ skupnost samostojnih govorcev z razvito jezikovno zmožnostjo v slovenščini in drugih jezikih /.../«? (Poud. A. V. M.) Kako doseči tovrstno izravnavo, če slovenščina v državi Sloveniji ni določena samo s sporazumevalno vlogo? Bo pa morda le popustila slovenščina in se končno spet omejila samo na »dom in ognjišče«, kot vidi prihodnost jezikov z manjšim številom govorcev Skutnabb-Kangas. Zlasti v teh kriznih okoliščinah je upravičen dvom, da bo popustila država, se pravi končno opravila svojo dolžnost in omogočila vsakemu, ki se želi zaposliti ali študirati v RS, brezplačne obvezne in seveda ustrezne tečaje slovenščine. V evropskem prostoru ne bi bila takšna možnost nič

unikatnega tudi v državah z manjšim številom govorcev. – Kratek ekskurz v NPJP-ju (na dobrih dveh straneh od skupnih 32-ih) v zvezi s slovenščino kot znanstvenim jezikom in jezikom univerze zasluži pozornost zaradi poskusa izstopa iz njegove siceršnje konceptualne naravnosti. Razvidno je prizadevanje po spremembi jezikovne realnosti, v kateri raba globalnega jezika že vpliva na družbeno pa tudi politično vrednostno hierarhizacijo znanosti; pri tem izgubljata zlasti humanistika in družboslovje.

Ne vem, če se dovolj zavedamo, da možnost spoznavanja jezika države oz. sploh vsake jezikovne skupnosti v njegovem avtentičnem okolju ne učinkuje samo pragmatično, ampak odpira vrata v bistvu humboldtovskemu razumevanju kulture vsakega naroda, kar je lahko tudi temelj medkulturnosti; gre za pojem, ki se v besedilu pa tudi sicer v slovenskem prostoru večkrat mimogrede uporablja; sliši se res imenitno.

3.2 Erika Kržišnik

Ker sem pred časom pisala tako o *Zakonu o javni rabi slovenščine* (in bila proti »uzakonjanju« jezika) kakor tudi o *Beli knjigi* (in bila proti vpeljevanju slovensko-angleške dvojezičnosti s tem, da se otroci tako rekoč hkrati opismenjujejo v obeh jezikih), se mi zdi, da moram kaj reči tudi o predlaganem Nacionalnem programu za jezikovno politiko (dalje: NPJP). Že pred branjem osnutka NPJP je treba vzeti v zakup dvoje: najprej to, da je govoriti o tej temi v skupnosti, ki je tako trdno utemeljena v jeziku, kot je slovenska, težka naloga; in dejstvo, da je Slovenija vključena v EU. Odpirati se razmišljanju o jeziku kot drugem/tujem in v tem okviru razmišljati o lastnem jeziku, kar stori ta osnutek, je zato oportuno. Načeloma imam po natančnem branju vtis, da je osnutek NPJP besedilo, ki celovito opiše sociolingvistični položaj v Sloveniji (v tem smislu je zanimiva primerjava s slovenščino v javnosti s konca 70. let). Položaj jezika in jezikov predstavi stvarno, na trenutke celo realpolitično: tako se pri prikazu stanja v visokem šolstvu in znanosti nič več ne dela, da sploh ne bi smeli pristajati na večvrednost znanstvenih objav v tujem jeziku, temveč samo opozarja, da tako ravnanje ni dobro ne za jezikovno kompetenco slovenskih znanstvenikov ne za slovenski znanstveni revijalni tisk. Po drugi strani ni mogoče spregledati, da je besedilo osnutka vsebinsko neuravnoteženo. Z jezikovnim izobraževanjem v zvezi s slovenščino kot prvim jezikom v Sloveniji se ukvarja manj kot z drugimi vrstami jezikovnega izobraževanja – je to posledica pomanjkanja strokovnjaka s tega področja v ekipi ali pa naj *Belo knjigo* razumemo kot integralni del NPJP? Neuravnoteženo je tudi razumevanje vloge maternega jezika. Seveda se strinjam s sestavljalci osnutka, da je »normalna« raba jezika do precejšnje mere pragmatična zadeva in da rojeni govorec izbere tisti jezik, ki mu zagotavlja večjo možnost, povedati tisto, kar hoče povedati, in tako, da mu ne bo vsak pregriznil vsake besede. Zaradi tega je opremljenost jezika s sodobnimi priročniki in elektronskimi zbirkami pomembna in prav je, da se to v dokumentu predstavi, nisem pa prepričana, da je bilo za to res treba popisati četrtno dokumenta. Pri tem pa ne reči nobene eksplicitne besede o tem, da je »normalna« raba jezika tudi pomembna identifikacijska točka: sem, kar/kakor govorim. Zlasti v uvodnem delu osnutka pogrešam samoumevno jezikovno hierarhijo: kaj je samoumevno na prvem mestu in kaj na vseh drugih. Hierarhizacija s poimenovanjem

»prevladujoči jezik« za slovenščino v takem jezikovnopolitičnem dokumentu ni ustrezna, saj je kvantitativno merilo – pristajanje nanjo pri Slovencih lahko priča o precejšnji nepremišljenosti (seveda pa lahko tudi o precejšnji premišljenosti). Ko govorim o samoumevnosti slovenščine v Sloveniji, govorim o istem, kot govorita Nemeč ali Francoz, ko govorita o samoumevnosti nemščine v Nemčiji ali francoščine v Franciji. – Bolj ko gre besedilo NPJP proti koncu, več je govora tudi o tem. Kot da so se avtorji osnutka proti koncu besedila sprostili.

3.3 Marko Snoj

Predlog resolucije na nekaterih mestih sicer zbuja pozitiven vtis, vendar žal ni niti popoln niti v vseh delih enako dober. Nepopolnost se npr. kaže v tem, da ne vsebuje nobenega ukrepa, ki bi poskušal onemogočiti slabo jezikovno prakso tistih uporabnikov, ki jim ne more pomagati noben še tako dober opis slovenščine v knjižni ali digitalni obliki. Ali ne bi bil že čas, da, podobno kot mnogi drugi narodi, vendarle onemogočimo jezikovno že kar nerazumljive opise izdelkov, navodila za uporabo (celo zdravil), namerno kršenje pravopisnih pravil v sloganih tipa *Vem zakaj* in idiotizme tipa *Happy pek*, ki se širijo kot kuga in s svojo splošno prisotnostjo zbujejo nepotreben dvom pri uporabnikih in gnev pri jezikovno vsaj osnovno ozaveščenih govorcih? Se res ne bi dalo prepričati napisov na plakatih, ki ljudi sredi Slovenije vabijo v *Leutschach Stmk*, kjer se bo nekaj dogajalo v času 8-9 Juni, ali na koncert, kjer bodo nastopili *Najbolji hrvatski tamburaši*?

Na vprašljivo kakovost in s tem dobronamernost bi rad opozoril le pri poglavju Jezikovni opis. Sestavljalci v poglavju *Jezikovni opis* uvodoma ugotavljajo, da tega sestavljata slovnica kot urejevalni del jezika in slovar kot poimenovalni. Njuni generični zastopniki so v knjižnih ali digitalnih oblikah sestavljene slovnice in različni slovarji, od splošnega, ki je pri nas zdaj le *Slovar slovenskega knjižnega jezika*, prek specialnejših, kot je npr. *Slovenski pravopis*, do specialnih, kot so npr. terminološki, frazeološki, etimološki idr. slovarji. K tem jezikovnim opisom pa spretno pridaja še korpuse, ki niso na isti ravni, saj korpusi niso niti del jezika niti njegov opis, temveč le gradivne zbirke in neposredni jezikovni vir za peščico zelo spretnih uporabnikov. Ta metodološki spodrselj seveda ni naključen, saj predlog resolucije že v naslednjem odstavku postavi korpuse pred slovarje in slovnice, seveda ne vseh, temveč domala le tiste, pri katerih nastanku tako ali drugače sodeluje zasebni zavod, katerega soustanovitelja sta dva člana komisije za sestavo predloga resolucije. Pripadajoči ukrep predvideva »sprejetje temeljnih usmeritev glede razvoja sodobnih jezikovnih priročnikov (5–10 let) na nacionalni ravni, ki akterjem na tem področju zagotavlja enakopravno soudeležbo pri vnaprej določenem mednarodno primerljivem razvoju«, kot da takih temeljnih usmeritev – resda ne na ministrski, temveč na strokovni ravni – doslej ne bi bilo, in ustanovitev posebnega telesa, ki bo skrbelo »za izdelavo programa, njegovo izvajanje in koordinacijo različnih virov financiranja«. Kdor pozna razmere v slovenističnem jezikoslovju, bo v tem delu predloga prepoznal težnjo po privatizaciji izdelave jezikovnih priročnikov, podprto z na videz demokratičnim načinom odločanja, po kateri naj bi se čim več javnih sredstev, namenjenih raziskovanju slovenščine, prelilo v (zasebne in javne) zavode, ki doslej niso izdelali še nobenega resnega jezikovnega opisa,

od države ustanovljeno institucijo, ki se lahko postavi z večino doslejšnjih jezikovnih opisov in v kateri po sodobnih, mednarodno primerljivih načelih nastajajo novi, pa pustila hirati na stranskem tiru. Si res želimo privatizacijsko zgodbo, katere tarča bo slovenski jezik?

Temu delu predloga resolucije smemo očitati tudi zbujanje vtisa, da smo pri jezikovnem opisu slovenščine tako rekoč na začetku in da nas bodo do izdelave potrebnih slovarjev in slovnic pripeljala predvsem prizadevanja na področju jezikovnih tehnologij. Jezikovne tehnologije in korpusi so danes seveda nujni pogoj za izdelavo katerega koli jezikovnega opisa sodobnega jezika, vendar nič več kot to, glede na stanje naših korpusov pa je te treba uporabljati nadvse previdno in z zrnom soli. Za dober jezikovni opis je potrebno predvsem poglobljeno jezikoslovno znanje skupine različno usposobljenih raziskovalcev, ki pri svojem delu uporabljajo tehnološke pridobitve sodobnega časa.

4. Naknadno

Kaj je Nacionalni program za jezikovno politiko

Z zanimanjem sem prebrala v *Delu* (5. 6. 2012, str. 16) odgovor podpisanih piscev osnutka NPJP na pripombe k temu osnutku, ki so bile objavljene prav tako v *Delu* (22. 5. 2012). – Podpisani se zelo trudijo s pojasnjevanjem, kaj je in kaj ni NPJP, ali z drugimi besedami – kaj jih je eno leto zaposlovalo. Med drugim sem zvedela, da »program nikakor ni kaka splošna temeljna listina o slovenskem jeziku /.../, ni magna karta slovenskih raziskovalnih, izobraževalnih in kulturnih ustanov /.../»; k sreči »program tudi noče kakorkoli posegati v vsebinsko avtonomijo znanstvenoraziskovalne sfere /.../«. Zvemo tudi, da »program ni literarno delo /.../, še manj pa je poslovni načrt.« Morda bi se pisci pa vendarle omejili na dejstvo, da je NPJP listina, ki usmerja aktualno jezikovno politiko države; izhodiščni pomen te listine je določen z dejstvom, da jo sprejema Državni zbor kot zakonodajno telo RS. Nič več in nič manj. – Mimogrede: ko je beseda o želji po »konkretnejših predlogih sprememb in izboljšav«, naj izpostavim bistveno pripombo, ki povezuje nekaj sicer s strani Delove redakcije zelo omejenih prispevkov: Osnutek NPJP briše samoumevno problemsko hierarhijo, ki jo vzpostavlja slovenščina kot materni in hkrati uradni jezik države glede na vse druge jezike v državi.

Ada Vidovič Muha